

ELTE ÁJK Alkotmányjogi Tanszék
Alkotmányjog 3. - Alapjogok

AZ EMBERI MÉLTÓSÁG ÉS AZ ÉLETHEZ VALÓ JOG

2017. október 9.

AZ EMBERI MÉLTÓSÁG

1. A második világháborút követően a demokratikus jogállami értékrend alapja, az emberijog-korlátozás abszolút határa.

Az emberi méltósághoz való jog azt jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs »érinthetetlen« lényegük. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. Egyetlen ember élethez való jogáról sem beszélhetünk úgy, hogy ne értenénk bele az élethez és méltósághoz való alanyi jogát. [64/1991. (Áll. 17.) AB határozat]

2. a) Általános személyiségvédelmi funkció:

általános személyiségi jog, a személyiség egészét, annak minden lényegi aspektusát védelmezi.

- anyajog
számos nevesített, a személyiség egyes aspektusait védő alapjog forrása (pl. kínzás és más embertelen, megalázó bánásmód tilalma; magánszféra-jogok)
- szubszidiárius jog
akkor is felívható, amikor más nevesített alapjog nem áll rendelkezésre az emberi személyiség védelmére

pl. önrendelkezési szabadság

- önállósult önrendelkezési jogok (pl. információs, egészségügyi)
- önrendelkezési képesség – alapjogi cselekvőképesség
- „önsorsrontó” döntések (pl. drogfogyasztás, művi meddővé tétel – a magyar AB határozatai)

b) Egyenlőségi funkció:

az emberek közötti hátrányos megkülönböztetés megengedhetőségének határa.

AZ ÉLETHEZ VALÓ JOG

1. Az életétől senkit nem lehet *önkéntesen* megfosztani.

A magyar AB az élethez való jogot az emberi méltóságtól elválaszthatatlannak tekintette, az oszthatatlan élethez és emberi méltósághoz való jogot abszolút, korlátozhatatlan jogként értelmezte.

„Az emberi élet és az emberi méltóság elválaszthatatlan egységet alkot és minden mást megelőző legnagyobb érték. Az emberi élethez és méltósághoz való jog ugyancsak egységet alkotó olyan oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog, amely számos egyéb alapjognak forrása és feltétele.” [23/1990. (X. 31.) AB határozat]

- halálbüntetés tilalma
 - abszolút nemzetközi tilalmak
 - a magyar AB határozata a halálbüntetés eltörléséről: hatásköri dilemma; az élet maga a lényeges tartalom, elvétele teljes és helyreállíthatatlan, az élet állam általi elvétele fogalmilag önkényes
 - emberi méltóság alapján a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés megszüntetése (megengedő alaptörvényi szabályozás, marasztaló EJEB döntés, rendszeres felülvizsgálathoz való jog)
- életek közötti választás (jogos védelem)
- élet kockáztatása (katonai eskü)
- rendőri lőfegyverhasználat

2. Életvédelmi kötelezettség: az államnak pozitív intézkedésekkel gondoskodnia kell az élet védelméről.

HATÁRESETEK

1. A magzati élet védelme és az abortusz

- az alapjogi konfliktus: a terhes nő önrendelkezési joga – a magzat védelmére irányuló alkotmányos kötelezettség (állam objektív életvédelmi kötelezettsége)
- kompromisszumos nemzetközi megoldások
- az AB abortuszhatározatai (a szociális indikáció problematikája, az alapjogi jogalanyiség kezdete)
- a magzatvédelmi törvény szabályai, szabályozási modellek

2. Eutanázia

- az alapjogi konfliktus: a beteg önrendelkezési joga – objektív életvédelmi kötelezettség
- a jogviszony jellege (beteg – orvos – állam)
- önkéntes / nem önkéntes, aktív / passzív eutanázia
- az egészségügyi törvény szabályai
- az AB eutanázia- és élő végrendelet-határozatai